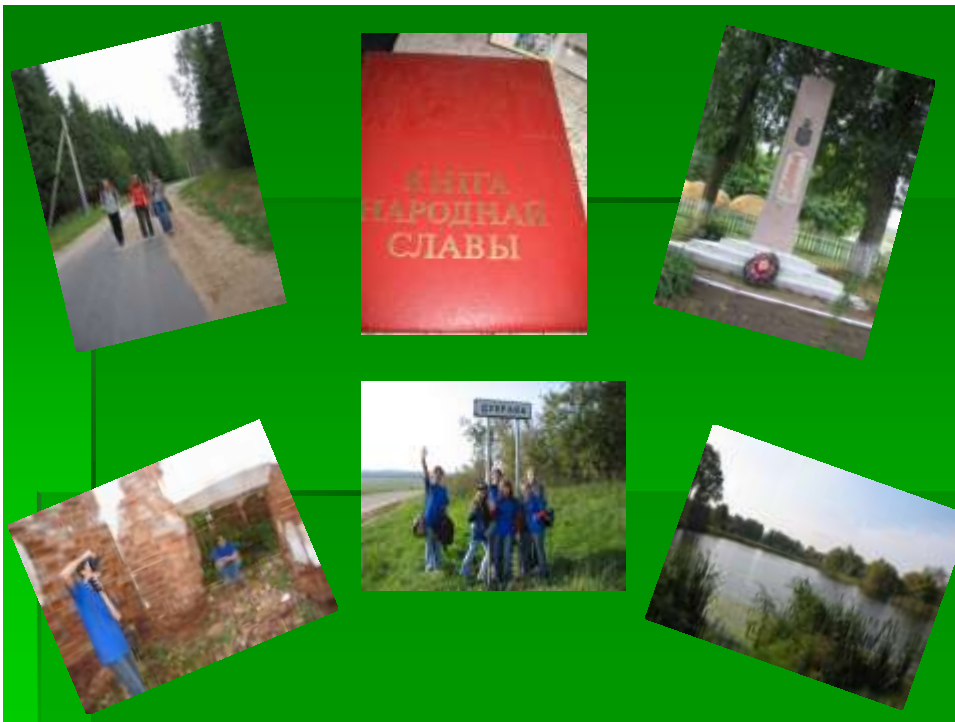

**У край айчыны час ісці нам
Вывучаць свой люд.**

Ф. Багушэвіч

Маршрут Веска Дубрава – Адамарын - г. Маяк – веска Дубрава

Праграма маршрута

- 8.20 – ад’езд ад чыгуначнага вакзала Мінск-пасажырскі.
- 9.30 – прыбыцце на станцыю “Раманы”.
- 9.30-10.40 – дарога да вескі Дубрава.
- 10.40 – 13.00- знаемства з гісторыка-культурнымі аб’ектамі вескі Дубрава, сустрэчы з цікавымі людзьмі.
- 13.00 – 15.00 – дарога да Адамарына, абед на прыродзе.
- 15.00- 16.00 – шлях да гары Маяк.
- 16.00 – 18.00- шлях да вескі Дубрава.
- 18.00 - 19.00 – дарога да станцыі Раманы.
- 19.00 – 20.00 –прыбыцце на станцыю Мінск- пасажырскі.

Змест

Уводзіны.....	4
Глава 1. Фізіка-геаграфічныя асаблівасці маршрута	
1.1. Мінскае ўзвышша.....	5
1.2. Гара Маяк.....	6
Глава 2. Гісторыка-культурныя аб'екты маршрута	
2.1. Ад часоў першабытных. Маладзечанскі раён.....	7
2.2. З гісторыі вескі Дубрава.....	9
2.3. Адамарына.....	13
2.4. Гісторыка-культурныя аб'екты вескі Дубрава.....	14
2.5. Славутыя іменны. Бенядзікт Дыбоўскі	16
Вынік.....	18
Спіс літаратуры.....	20

Дадатак.

- ❖ Фотаздымак “Пачатак шляху”.
- ❖ Фотаздымак “Адамарына”.
- ❖ Фотаздымак “Парушаны касцел Унебаўзяцця”.
- ❖ Фотаздымак “Бровар”.
- ❖ Фотаздымак “У Дубраўскай бібліятэцы”.....
- ❖ Фотаздымак “У музею”.....
- ❖ Фотаздымак “З твораў мастачкі Л.М. Васілеўскай.....
- ❖ Фотаздымак “Памятнік загінуўшым героям”.....

Уводзіны

З паняццем Бацькаўшчыны ў кожнага чалавека звязуецца цеплае, а іншы раз і гарачае пачуццё да нашай стараны. Мы любім сваю Бацькаўшчыну, незалежна ад велічы і характава яе прыроды, ад яе багацця і славы, ад таго дабрабыту, якім яна дарыць сваіх сыноў.

У аснове нашай вечна юнай любові да радзімы, незалежна ад таго, пішам яе з вялікай ці з малой літары, ляжаць многія фактары. І сярод іх, несумненна, найважнейшае месца займае прыхільнасць да тых месц, дзе праходзіць дзяцінства, дзе мы бываем вельмі часта, куды нас цягне, калі мы становімся дарослымі людзьмі. Гэта маленькія і вялікія вескі, мястэчкі, населеныя пункты, гарады - месцы, якія мы ведаем і не ведаем адначасова. Таму жаданне больш даведацца аб роднай вескі, яе гісторыі, жыхарах на сённяшні дзень з'яўляецца вельмі важным і сучасным. Акрамя таго час, праведзены на свежам паветры, з дастатковай фізічнай нагрузкай, станоўча ўплывае на псіхічнае, фізічнае і псіхалагічнае здароўе вучняў.

Маршрут “Веска Дубрава- Адамарына - гара Маяк – веска Дубрава” меў сваёй мэтай знаёмства, вывучэнне і адкрыццё цікавых мясцін і імен слаўтых суайчыннікаў.

Гэта аднаднеўны маршрут, працягласць якога складае каля 24 кіламетраў і займае 12 гадзін часу.

- Станцыя Мінск-Пасажырскі - станцыя Раманы
праезд электрапоездам Мінск-Маладзечна, 46 км, 1 гадзіна .
- Станцыя Раманы – веска Дубрава
асфальтаваная дарога , 4 км, 1 гадзіна.
- Веска Дубрава – мястэчка Адамарына
грунтаваная дарога праз лес, 3, 8 км, 1 гадзіна.
- Мястэчка Адамарына – гара Маяк
грунтаваная дарога , 5 км, 1,5 гадзін.
- Гара Маяк –веска Дубрава
грунтаваная дарога , 6 км , 2 гадзіны.
- Веска Дубрава – станцыя Раманы
асфальтаваная дарога сярод лесу, 4 км, 1 гадзіна.
- Станцыя Раманы - станцыя Мінск-Пасажырскі
праезд электрапоездам Маладзечна – Мінск.

Глава 1. Фізіка-геаграфічныя асаблівасці маршрута.

1.1. Мінскае ўзвышша.

Мінскае ўзвышша займае найбольш высокую частку Беларускай грады і ўсёй рэспублікі. На узвышшы размешчана сталіца Беларусі г. МІНСК, большыя або меншыя часткі Барысаўскага, Валожынскага, Вілейскага, Дзяржынскага, Крупскага, Лагойскага, Маладзечанскага, Мінскага, Смалявіцкага раёнаў Мінскай вобласці. Узвышша працягнулася з паўднёвага захаду на паўночны ўсход больш чым на 150 км, з захаду на ўсход, у самым шырокім месцы, амаль на 120 км; плошча 7.3 тыс. км². Узвышша мяжуе на поўдні са Стаўбцоўскай раўнінай, на усходзе з Верхнебярэзінскай нізінай і Цэнтральнабярэзінскай раўнінай, на поўначы са Свянцянскімі градамі, на Заходзе з Ашмянскім узвышшам і Нарачана-Вілейскай нізінай. Вылучаюцца тры найвышэйшыя пункты Беларусі - *Дзяржынская гара* (345 м над узроўнем мора), *Лысая гара* (342 м) і *Маяк* (335 м). Над суседнімі нізінамі і раўнінамі ўзвышша прыўзнята на 150 метраў і больш. Рэльеф буйна-ўзгорысты, градава-ўзгорысты і ўзгорысты, перасечаны рачнымі далінамі, лагчынамі, месцамі шматлікімі ярамі. Трапляюцца озавыя грады і камавыя масівы. На Мінскім узвышшы вылучаюць асобныя часткі, якія маюць сваю геалагічную гісторыю і сваё аблічча - *Лагойскае ўзвышша*, Івянецкае, Радашковіцкае і Плешчаніцкае ўзвышшы. Паводле новых даелсдаванняў да Мінскага ўзвышша трэба адносіць і Валожынскае ўзвышша, але большасць даследчыкаў па традыцыі разглядаюць яго як усходняе крыло *Ашмянскага узвышша*. Мінскае ўзвышша складзена з уласна-ледавіковых (марэна) і водна-ледавіковых (пяскі і жвір) адкладаў, якія намножыліся за час не менш як трох зледзяненняў. Паўднёвыя і паўднёва-ўсходнія схілы ўзвышша месцам уккрыты лёсападобнымі пародамі, што намножыліся ў час апошняга паазерскага зледзянення, калі ледавік падступаў да Мінскага ўзвышша. Тут пашыраны яры. На ўзвышшы выяўлены радовішчы пяску, жвіру, керамічнай сыравіны, падземных, у тым ліку мінеральных водаў.

Мінскае ўзвышша з'яўляецца часткай водападзелу паміж Балтыйскім і Чорным морамі. На яго схілах бяруць пачатак рэкі: басейна Немана - Вілія і яе левыя прытокі Сэрвач, Дзвінаса, *Ілія*; нёманская Бярэзіна з Іслаччу, Сула і Уса. Тут пачынаюцца таксама рэкі басейна Дняпра - дняпроўская Бярэзіна і яе прытокі Поня, Гайна, Пліса, Свіслач, *Птіч*. Для водазабеспячэння і адпачынку насельніцтва створаны вадасховішчы на Свіслачы (Заслаўскае, Крыніца, Дразды), на р.Вяча (Вяча), на р.Пціч (Воўчка-Віцкае). Па тэрыторыі ўзвышша праходзіць канал Вілейска-Мінскай воднай сістэмы. Найбольшая разаранасць (каля 50 %) на поўдні ўзвышша. Лясістасць на поўначы да 40-50 % (хваёвыя бары), на поўдні паніжаецца да 10-20%. Балоты нешматлікія, пераважна асушаныя. Мінскае

ўзвышша вылучаецца ў рэспубліцы маляунічасцю ландшафтаў. Тут Купалаўскі мемарыяльны запаведнік "Вязынка", мемарыяльны комплекс "Хатынь", заказнікі рэспубліканскага значэння (лясны Прылуцкі, заалагічны Антонова), курорты, зоны адпачынку.

1.2 Гара Маяк.

Гара Маяк — трэці па вышыні пункт Мінскага узвышша і Беларусі. Ён знаходзіцца за 46 км на паўночны захад ад Мінска і за 5 км на паўночны захад ад чыгуначнай станцыі Радашковічы (в. Пятрышкі). Вышыня гары Маяк складае 335 м над узроўнем мора.

Каля падэшвы гары бяруць пачатак рэкі Уша (прыток Віліі, басейн Немана) і Свіслач (прыток Бярэзіны, басейн Дняпра). Узвышшаецца над імі на 55 метраў. Складзена з марэны сожскага зледзянення, з паверхні ўкрыта лёсападобнымі суглінкамі. Мае выгляд буйнога марэннага ўзгорка з вяршыняй авальнай формы. Схілы паўночныя і паўночна-усходнія выпуклыя (стромкасць да 10-15°), паўночныя і заходнія пакатыя (стромкасць да 5°). Верхняя частка гары ўкрыта лесам, астатняя пад ворывам.

Глава 2. Гісторыка-культурныя аб'екты маршрута

2.1. 3 гісторыі Маладзечанскага раена.

Васемнаццаць тысячагоддзяў назад, калі ўсю Паўночную Еўропу займаў вялізны ледавік і яго паўднёвы край даходзіў амаль да сённяшняй Вілейкі, маладзечанская зямля была безжыццёвай пустэльнай, скаванай вечнай мерзлатой. Пазней наступіла пацяпленне, і ледавік пачаў раставаць. На поўначы і паўднёвым захадзе раёна з'явіліся вялізныя азёры, запоўненыя талымі водамі, а на іх узбярэжжа уздымаліся ўзгоркі з гліны, пяску і жвіру. Міналі тысячагоддзі. Паступова мялелі азёры, снякалі ўзніклымі рэкамі — найперш Віліяй (Вяллёй) і Беразіной. Што засталася, пазарасло балотнай расліннасцю і ператварылася ў тарфянікі. На зазеленелых узгорках і нізавінах з'явіліся незлічоныя статкі паўночных аленьяў. А ўслед за імі прыйшлі і першыя людзі. Было гэта каля 10-9 тысяч гадоў назад, на мяжы старажытна-каменнага (палеаліту) і сярэднекаменнага (мезаліту) вякоў.

Першажыхарамі тутэйшых мясцін сталі групы паляўнічых і абіральнікаў, у коп'ях і лукамі са стрэламі. Праўда, яны былі нешматлікія, трымаліся пераважна ўзбярэжжаў буйнейшых рэк. Таму толькі на рацэ Вілія каля Вілейкі і на ніжнім цячэнні ракі Беразіна выяўлены рэшткі іх кароткачасовых стаянак. На рачныя ж прыгокі старажытныя людзі траплялі з рэдку, таму на тэрыторыі ра-ена пакуль што сустракаюцца толькі адзінкавыя крамянёвыя вырабы, што ім належалі.

Каля 6 тыс. гадоў назад пачаўся новы каменны век. У гэты час першабытныя людзі навучыліся ляпіць і абпальваць на вогнішчах гліняны посуд, а пад канец эпохі пачалі займацца жывелагадоўляй і земляробствам, што істотна папаўняла запасы харчавання, здабытыя традыцыйнымі спосабамі - паляваннем, рыбалоўствам і збіравнем «дароў лесу».

У неалітычны час найвышэйшага росквіту дасягнула крэменеапрацоўка. З крэменю выраблялі наканечнікі коп'яў і стрэлаў, нажы і кінжалы, скрапкі і скоблі, разцы і праколкі. Земляробства вымагала расчысткі лесу пад палі, а гэта запатрабавала вялікай колькасці крамянёвых сякер. Крамянёвымі былі і цяслы, якімі чаўны і хатняе драўлянае начынне.

Павелічэнне колькасці харчавання і яго большая разнастайнасць вялі да прыкметнага прыросту насельніцтва. Узбярэжжы вадаёмаў пачалі засяляцца гусцей. Гэта назіралася на рацэ Віліі і Беразіне, дзе сустракаецца адносна шмат неалітычных паселішчаў-стаянак. Тагачасны чалавек пачаў асвойваць і меншыя рачныя прытокі. Так, рэшткі яго стаянак у выглядзе гумусавай глебы з крамянёвымі вырабамі і чарапкамі посуду выяўлены ў прывусці р. Уша ў ваколіцах в. Заскавічы, каля в. Бушавіца і па беразе р. Рыбчанка.

Аднак Маладзечаншчына ўсе ж была слаба заселена неалітычным чалавекам. Магчыма, гэта тлумачыцца тым, што край знаходзіўся на памежжы

дзвюх вялікіх культурных зон: паўночнабеларускай (Верхняя Вілія і Падэвінне), дзе жылі плямёны нарвенскай культуры, звязаныя роднаснымі адносінамі з насельніцтвам Паўднева-Усходняй Прыбалтыкі, і заходнебеларускай (Басейны Немана і Верхняй Прыпяці), заселенай плямёнамі нёманскай культуры. Паміж жыхарамі гэтых зон меліся істотныя адрозненні ў гаспадарцы матэрыяльнай і духоўнай культуры, а таксама ў мове. Таму ў памежжы здараліся ўзброеныя сутычкі, што не спрыяла сталаму жыхарству. У пачатку 2-га тысячагоддзя да н. э. пачынаецца новая эпоха - бронзавы век. Праўда, саміх бронзавых вырабаў на Маладзечаншчыне пакуль што не знойдзена. Гэта тлумачыцца тым, што неабходныя для выплаўкі бронзы металы сустракаюцца далека ад нашых краёў. Таму большасць прыладаў працы і зброі па-ранейшаму выраблялася з крэменю. У новую эпоху нашы продкі не толькі захавалі ўмельства крэменеапрацоўкі, але і навучыліся шліфаваць і свідраваць камень, вырабляючы такім чынам цяслы, долаты, матыкі, рабочыя і баявыя сякеры, булавы. Апошнія былі і зброяй і сімваламі ўлады родаплемянных старэйшын. Бронзавы век - час распаўсюджвання земляробства і жывёлагадоўлі.

Наступленне бронзавага веку на тэрыторыі Беларусі супала з перасяленнем на яе тэрыторыю плямёнаў культуры шнуравой керамікі, ва ўжытку якіх быў пласкадонны посуд, аздоблены шнуравымі адбіткамі. Прышэльцы-шнуравікі змешваліся з тубыльцамі, што прывяло да фарміравання блізкіх па культуры супольнасцяў. Такім чынам, Маладзечаншчына перастала быць неспакойным памежжам і засялілася гусцей. Пра гэта сведчаць рэшткі паселішчаў бронзавага веку на берагах р. Беразіны, Рыбчанкі, Ушы. Сляды тагачаснага жыхарства маюцца нават на паўночных ускраінах Маладзечна, а таксама на ўсход ад горада на пячаных дзюнах левабярэжжа Ушы. Больш як у паўдзiesiąтку мясцін знойдзены каменныя свідраваныя сякеры, выяўлена і некалькі плоскіх каменных сякер.

На Беларусі пачаўся жалезны век. Сыравінай для атрымання жалеза з'яўляліся балотныя і лугавыя руды (бурыя жалознякі), Здробненую руду ўперамошку з драўляным вугалем і вапнай засыпалі ў спецыяльныя печы - домніцы. Для атрымання патрэбнай тэмпературы ў домніцу скуранымі мяхамі нагняталі паветра. З руды выдзяляліся часцінкі жалеза, якія асядалі на дно печы ў выглядзе блінападобнай *крыцы*. Для выдзялення шлакаў *крыцу* награвалі і пракоўвалі. У спецыяльных жалезаробчых майстэрнях з *крычнага* жалеза выраблялі прылады працы, зброю, прадметы дамашняга ўжытку, упрыгожанні. Найбольш старажытныя жалезныя вырабы на тэрыторыі Беларусі знойдзены на помніках, размешчаных у паўдневай частцы краіны.

Са з'яўленнем жалеза ў сярэдняй Беларусі завяршылася фарміраванне культуры штрыхаванай керамікі, пачатак складання якой адносіцца да канца бронзавага веку. Сваю назву культура атрымала ад характэрнага для яе глінянага посуду, знешняя (часта і ўнутраная) паверхня якога пакрывалася штрыхамі, нанесенымі пучкамі тонкіх галінак ці спецыяльным штампам.

У сярэдзіне 1-га тысячагоддзя да н.э. паявіліся ўмацаваныя паселішчы- гарадзішчы. Гарадзішчаў, на якіх выяўлены матэрыялы культуры шрыхаванай керамікі, на тэрыторыі Маладзечынскага раена вядома больш за дзесяць. Гэта паселішчы з рознай сістэмай умацавання, размешчаныя каля населеных пунктаў Васькаўцы, Вязынка, Гарадзілава, Гарадок, Дубрава, Краснае, Насілава, Парадоушчына, Пятроўшчына, Радашковічы.

2.2. 3 гісторыі вёскі Дубрава.

Народ умее цёплым словам

Радзімы край свой прыласкаць.

У кожнай вёскі, любога паселішча ёсць свая гісторыя. У віхуры жыцця яна бясконцай стужкай гадоў, значных і малых падзеяў, радасцяў і бедаў высцілае сваю радаслоўную, свой летапіс.

Вёска Дубрава раскінулася абাপал Бярэзіны, якая нясе свае крынічныя воды да бацькі Нёмана. Ля вытоку Бярэзінкі, некалі паўнаводнай і блакітнай, з цяністымі ад кронаў дубоў берагамі, гадоў 500 таму, не менш, падарожны мог прыветна сустрэць на той час даволі немалое паселішча з назвай, што адпавядала наваколлю-Дубрава. Акружанае з усіх бакоў вячым лесам, што рос па схілах пагоркаў, яна амаль што ніколі не адчувала ніякіх вятроў, нібы ў вялізарным таку. А па суседству з Дубраваю, сярод паселішчаў, яўна славянскіх, Крывічы, Бортнікі, Агароднікі былі і балцкага паходжання (яны існуюць і сёння: Гярдзішкі, Вазгелы, Гяравелі - як вынік мірнага сужыхарства славянаў і балтаў).

Летапісная Дубрава пачынаецца з 15 стагоддзя. Вось даведка з кнігі П.П.Сямёнава-Цян-Шанаскага "Верхнее Поднепровье и Белоруссия" за 1905 год. "Дубрава , ці Дубраўна - радзіма знатнага роду Глябовічаў. Сяло размешчана пры рацэ Бярозе (Заходняй Бярэзіне). У 1453 годзе тут ужо існавала праваслаўная царква, ператвораная у 1625 годзе у кляштар бернардынаў. Пазней сяло дасталася Сапегам, а ад іх перайшло да Хмары, мінскага ваяводы".

У 1776 годзе Адам Хмара будзе новы касцёл з цэглы і "булыжнага камяня" па праекту архітэктара Карла Спампані, які сапраўды па-каралеўску ўзвысіўся, стоячы на ўзгорку, над маленькімі курнымі сялянскімі хатамі. Касцёл, які памятае вайну 1812 года, Д.І.Дыбоўскага, паўстанне 1863 год - самая старажытная будыніна Дубравы.

У мінулым стагоддзі, менавіта ў 1897 годзе, адпаведна з першым расійскім перапісам насельніцтва ў Дубраве жыло каля 500 жыхароў. Жылі тут ужо тады людзі розных нацыянальнасцяў. Сярод беларусаў значную частку дубраўчан складалі татары, што займаліся вырабам скур і аўчын, былі армяне, габрэі, палякі, летувісы, рускія. У той час у розных крыніцах Дубрава лічыцца то мястэчкам, то сялом Ракаўскай воласці Мінскага павета і губерні. Было тут некалькі невялікіх крамаў, а ў цэнтры-карчма са склепамі і шырокімі драўлянымі лавамі ў нутры. Бровар, які збудаваў ў фальварку Дубрава паны Сулістроўскія, ў 1836 годзе, меў мізэрную колькасць рабочых, нават і ў 1895 годзе, калі ужо новым памешчыкам Ваньковічам быў устаноўлены паравік. Круціла Бярэзінка у той час і млыны.

Бадай, самым значным у гэты перыяд было тое, што у ім існавалі дзве навучальныя ўстановы: народнае вучылішча, адкрытае ў 1865 годзе, і царкоўна-прыходская школа. Пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай (1793 год) Дубрава - у складзе Расіі. У 1868 годзе касцёл ператвораны ў царкву, на ім стала " пяць глухіх званіц з пяццю званамі, ад 5 да 2-х пудоў вагою".

Вайна 1812 года не прайшла бокам ад гэтага акутанага лясам мястэчка. Ёсць тут у Дуброве ўзгоркі, што называюць французскімі могілкамі, хоць назва гэтая, як вядома, спрэчная наконт паходжання. Цікавая легенда бытуе пра Дзявочую гару, што ўзвышаецца на паўднёвым ускраі вёскі, парослая арэшыкам, ліпай і ландышамі.

Наша стагоддзе с самага пачатку было вірлівым, багатым на гістарычныя падзеі, у якіх апынулася ціхае мястэчка Дубрава.

Па-першае, чыгунка, якая ўжо з 1873 года пачала далучаць і дубраўчан да такіх славетных гарадоў як Вільня і Пецярбург, Мінск і Варшава, не магла не аказаць уплыў на свядомасць жыхароў Дубравы. Вецер рэвалюцыі 1905 года даляцеў да Дубравы хучэй за ўсё, праз членаў групы РСДРП мястэчка Смаргоні, дзе больш як трохтысячная армія смаргонскага пралетарыяту ў 1906 годзе была вылучаная ў асобую трупы і мела ўплыў, як сцвярджаў даследчык Г.А.Каханоўскі, на мястэчкі Маркава, Радашковічы, Валожын.

Імпэралістычная вайна прынесла людскія страты, голад і разруху. Адразу ж пасля рэвалюцыі ў Дубраве арганізаваўся камітэт дапамогі галадаючым, актыўным арганізатарам якога ўдзельнікам быў мясцовы настаўнік Фёдар Францавіч Мацыральнік. Камітэтчыкі не далі вывезці збожжа з бровара арандатару Міхайлоўскаму. 30 нагужаных жытам фурманак, што

накіраваў Міхайлоўскі ў бок Мінска, былі павернутыя ў Дубраву, а збожжа раздадзена галадаючым.

Амаль увесь 1918 год, з лютага па снежань, Дубрава ў вельмі складаных для краіны ўмовах Беларускай Народнай Рэспубліка доўга не пратрымалася, і з адыходам немцаў урад яе часткова эмігрыраваў у Каунас, тады сталіцу Летувы, а часткова ў Вільню, шмат што пакшуўшы у памяці дубраўчан.

Пад панскай Польшчай Дубрава апынулася ў канцы ліпеня 1919 года. Было адступленне палякаў, і Дуброва, як і Маладэчна, была занята Чырвонай арміяй, але ненадоўга. Паводле Рыжскай дамовы ад 18 сакавіка 1921 года Дубрава стала прыгранічным мястэчкам.

Змагацца за свае правы дубраўчане сталі больш актыўна дзякуючы Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамадзе і Таварыству Беларускай школы, старшынямі якіх у Дубраве былі Канстанцін Паўлавіч Грышэль і Сымон Сцяпанавіч Леля.

Можна шмат прывесці прыкладаў і ўспамінаў жыхароў Дубравы, Наваселак і Агароднікаў, якібылі сведкамі тых ужо далекіх падзей, калі маладыя хлопцы-падпольшчыкі былі на пярэднім краі барацьбы за свае сацыяльныя і нацыянальныя правы, вялі за сабой легальныя арганізацыі, не даючы спакою каланістам з этнічнай Польшчы.

Польская сямігодка, якую ўрачыста адкрылі ў 1937 годзе, насіла імя Пілсудскага і не імкнулася весці выкладанне на роднай для беларусаў мове. Таму і паўстала Грамада і шэраг іншых арганізацый. І іх справа не прапала дарэмна, хоць членам названых гурткоў і не ўдалося дабіцца адкрыцця школы на роднай мове, але і песня родная, спетая на вечарынцы ці на фэсце, і спектакль, і прададзены суседу каляндар мелі значэнне.

31 студзеня 1940 года Дубрава стала цэнтрам сельскага Савета. Былыя ўдзельнікі вызваленчага руху Заходняй Беларусі сталі на чале новых спраў. Так, былы сакратар БСРГ К.П. Грышэль узначаліў сельскі савет. Адкрылася хата-чытальня, беларуская школа, магазін.

Другая сусветная вайна надоўга спыніла новыя павевы жыцця дубраўчан. Многім з іх так і не ўдалося дажыць да светлых радасных дзен Перамогі. Адны з іх загінулі на палях Польшчы, вызваляючы Варшаву і Кракаў, другія назаседы засталіся пад сценамі Кенінсбергскай крэпасці, у Чэхаславакіі, у Празе і Берліне. А многія дажылі і да Перамогі. Актыўна праяўлялі сябе ў грамадскім жыцці саўгаса. У Празе закончыў вайну Аляксандр Аляксандравіч Зеньчык, быў паранены і ваяваў пад сценамі Кенінсберга Васіль Раманавіч Ашмянскі, пад Сталінградам змагаўся з ворагам Аркадзь Сцяпанавіч Леля. Многа дубраўчан было ў партызанскіх атрадах. Сярод іх Аляксандр Мікалаевіч Лапуцька, муж і жонка Папляцеевы.

У першы дзень захопу фашыстамі былі растраляныя 5 актывістаў савецкай улады на чале з сакратаром Дуброўскага сельсавета Васілем Антонавчам Бяляўскім.

Вось спіс воінаў-добраўчан, якія загінулі ці прапалі без весткі ў гады Вялікай Айчыннай вайны:

• Ашмянскі	Рыгор	Вікенцьевіч
• Войніч	Іван	Карпавіч
• Глухоўскі	Аркадзь	Мікітавіч
• Глухоўскі	Мікалай	Мікітавіч
• Грышэль	Петр	Іосіфавіч
• Грышэль	Уладзімір	Іосіфавіч
• Кананеўскі	Федар	Яфімавіч
• Рабец	Іван	Антонавіч
• Райнін	Іван	Івановіч
• Руткевіч	Аляксей	Аўдзеевіч
• Юркоўскі	Валянцін	Віктаравіч

У памяць аб загінуўшых земляках і аб тых воінах, якія змагаліся і загінулі на гэтай зямлі, добраўчане пабудавалі просты і невялікі помнік.

“Талакой зваюем гора!”-сказаў першы старшыня калгаса “Чырвоная Дубрава” Аляксандр Купрыянавіч Войніч, які вярнуўся з вайны. Малады калгас - невялікі запас. Але аб'ядналіся у кааператыў у верасню 1949 года, і ўраджай быў 7-12 цэнтнераў з гектара. Усе верлі ў лепшы дзень.

Сёння Дубрава — гэта паселішча, якое не зусім падобна на вёску, хоць і лічыцца вёскай. Ёсць тут каля дзесятка вуліц, якія маюць "афіцыйныя назвы" і завуцка : Дыбоўскага, Дзявочая горка, Ф.Скарыны, Каліноўскага і іншыя. Некаторыя з іх выраслі так, што зліліся ў адну суцэльную, далучыўшы былыя асобныя вескі: Бортнікі, Навасёлкі, Агароднікі. З'явілася і новая, забудаваная двух- і трохпавярховымі дамамі. Ёсць тут і паравое цэнтральнае ацяпленне, гарачая і халодная вада, каналізацыя. Побач - сярэдняя трохпавярховая з сучасным абсталяваннем школа, якой знаходзіцца дзіцячы сад, медпункт. Зараз у школе ў 1-9 класах навучаецца 47 вучняў. Працуе аддзяленне сувязі.

У асобным памяшканні - клуб і бібліятэка, дарэчы, адна з багацейшых і лепшых у раёне. Заведуе бібліятэкай цікавая, гасцепрымная, сапраўдны

майстар сваей справы - Зенчык Ала Іванаўна. Ае праца накіравана на стварэнне добрага настрою, дапамогу ў арганізацыі адпачынку жыхарам вескі, а для турыстаў-яна сапраўдны экскурсавод па сваей любімай Дубраве. Разам з Алай Іванаўнай працуе загадчыцай клуба Лілія Іванаўна Дамашкевіч.

У вясковым клубе намаганнямі гэтых жанчын створаны маленькі музей, дзе прадстаўлены прадметы жыцця і быту жыхароў Дубравы, а таксама вырабы дыкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Таксама ў клубе сабрана невялікая галерэя твораў мастачкі – Васілеўскай Людмілы Мікалаеўны.

На 1 студзеня 2007 года насельніцтва дубравы налічвае 558 жыхароў, з якіх 139- пенсіянеры, сямей-217,

2.3. Адамарына.

Дзіўная, ці не правда, назва — Адамарын?! Аказваецца, яе даў безымяннаму паселішчу дзед па маці будучага даследчыка Сібіры і Далёкага Усходу Бенядзікта Дыбоўскага. Таксама Бенядзікт, толькі Пшысецкі. Ён служыў кашталянам у мінскага ваяводы Хмары, дарэчы, свайго сваяка. Калі прыйшоў час ісці на пенсію, гэты Хмара прапанаваў яму маёнтак у арэнду, якім валодалі Адам і Марыя Хмары. Бенядзікт Пшысецкі, наколькі быў чалавекам з багатай фантазіяй, легка прыдумаў паселішчу назву. Спалучыў імёны Адам і Марыя і атрымаў Адамарын.

2.4. Гісторыка-культурныя аб'екты вескі Дубрава.

Касцёл у вескі Дубрава.

На месцы апошняга касцёла Унебаўззяцця Найсвяцейшай Дзевы Марыі ў вескі Дубрава вядомы касцёлы 1453 і 1576 гг. Пабудовы.

У 1796 г. Адам Хмара заснаваў замест згарэўшага ў 1787 г. Касцёла Нараджэння Найсвяцейшай Дзевы Марыі новы каменны касцёл Унебаўззяцця ў стылі класіцызму, у 1805 г. Касцёл быў асвячоны.

Склепы святыні сталі родавай пахавальняй для трох пакаленняў нашчадкаў А. Хмарыю побач з касцёлам быў пабудаваны шпіталь. Касцёл быў пабелены звонку і ўнутры, са шчытом на пярэднім фасадзе, пакрыты гонтай, даўжынёю 48,5 аршына, шырынёю – 22 аршына. Над франтонам узвышался аднаярусная вежа-званіца. У касцёле меліся алтары. Прамавугольны ў плане аб'ём быў палзелены 4 слупамі на 3 нефы роўнай вышыні пад пляскатай падшыўной атынкаванай столлю. Над прэсбітэрыем, які фланкіравалі 2 сакрыстыі, знаходзілася памяшканне з лесвіцай у крыпту, зробленую пад алтарнай часткай касцёла над нартэксам на хорах былі ўстаноўлены органы з 9 галасамі з бубнамі і зоркай.

Пасля паўстання 1863 – 64 гг. Касцёл закрылі і ў 1868 г. Перабудавалі ў праваслаўную царкву. Пасля царскага маніфеста 1905 г. Аб свабодзе сумлення католікам дазволілі ўзвесці ў Дубраве драўляную капліцу з невялікай вежай са званам, якая была асвячона 28.12.1906 годзе.

У 1919 г. Будынак святыні вярнулі католікам, 1926 – 1929 гг. Ён быў рэстаўраваны.

У чэрвені 1948 г. Касцёл закрыты, перададзены Дубраўскаму спіртзаводу пад склад і з часам ён ператварыўся ў руіны.

Бровар.

На краю вескі Дубрава знаходзіцца пабудаваны ў канца 19 стагоддзя бровар, а таксама іншыя пабудовы ў стылі неаготыкі. Бровар быў збудаваны ў фальварку Дубрава панамі Сулістроўскімі, ў 1836 годзе. Ён меў мізэрную колькасць рабочых, нават і ў 1895 годзе, калі ужо новым памешчыкам Ваньковічам быў устаноўлены паравік.

На працягу доўгага часу ў гістарычнай побудове знаходзіўся спіртзавод. На сённяшні дзень памяшканні аддадзены ў арэнду часным асобам.

Гарадзішча.

За 0,3 км на поўнач ад вёскі Дубрава знаходзіцца гарадзішча на ўзгорку вышыней каля 30 метраў. Пляцоўка круглая, дыяметрам 60 м, з паўночнага боку ўмацавана валам вышыней да 2 м. На паўднёвым схіле маецца яшчэ адзін вал вышыней каля 1,5 м. Тут жа знаходзіцца тэраса. Адносіцца да культуры штрыхаванай керамікі, датуецца 7 ст. да н. э. - 4 ст. н. э.

Дзявочая гара.

Звесткі пра дзявочую гару ўпершыню былі апублікаваны ў геаграфічным слоўніку "Каралеўства Палесскага і іншых славянскіх краін" у 1881 годзе. У 1987 годзе тут вяліся раскопкі археолагам Зайкоўскім. Сярод знаходак: срэбнаскованае кальцо, абломкі ганчарнага посуду, пярсцёнкі, пацеркі і таксам металічны бранзалет с канцамі у выглядзе змяіных галовак. Больш за 20 курганоў знаходзяцца за паўкіламетра на ўсход ад вёскі Дубравы.

Сярод жыхароў існуе рамантычная гісторыя, якая тлумачыць паходжанне назвы Дзявочая гара.

У старажытныя часы жыла у Дубраве вельмі прыгожая дзяўчына. Шмат хлапцоў хацелі ўзяць яе сабе жонкай, але яна не ведала каму аддаць перавагу. І вось аднойчы загадала яна двум хлопцам пайсці з ёю на самую высокую гару каля Дубраў. Села на велізарны камень і сказала: "Хто з вас першым узбярэцца на самую вяршыню гары з вялікім каменем, да таго і ў жонкі пайду. " Пачалі хлоцы ўзбірацца ўверх, але не пад сілу было ім закаціць валуны. Не паспелі яны пераадолець і палову шляху як іх ад натугі разарваліся сэрцы. Раззлаваліся тады людзі на дзяўчыну за яе жорсткасць і закапалі жывой на гэтай гары. Ходзяць чуткі, што з тых пор на гэтай гары хавалі дзяўчат - свавольніц.

2.5. Славутыя імены.

Бенядзікт Дыбоўскі.

Сярод тых, хто нарадзіўся і жыў у Дубравенастаўнікі, рэвалюцыянеры, і народныя таленты. Самай значнай асобай сярод іх з'яўляецца Бенядзікт Іванавіч Дыбоўскі.

Нарадзіўся Бенядзікт Дыбоўскі ў фальвырку Адамарына недалёка ад вёскі Дубрава. З маленства вабіла яго прырода сваёй непаўторнасцю і характарам.

Зрабішы пад наглядом губернера ўрокі, хлопчык бег да пруда у садзе і часамі назіраў за рыбамі і іншым “насельніцтвам” воднага царства. Ці разам з бабулей ішоў на луг збіраць лекавыя травы. Ужо тады он цверда вырашыў, што, калі вывучыцца, абавязкова стане ўрачом.

Захапленне мірам жывёл узмацнілася ў час вучобы ў Мінскай гімназіі. Хоць гэта і не патрабавалася праграмай, вучні, успамінаў Дыбоўскі, “разводзілі млекакормячых жывёл, птушак, рыб, зрабілі ў садзе Падолenskіх маленькі акварыум. Жыхароў для яго прыносіў нам Філіп Кунцэвіч, рыбак, які жыў над Нямігай; часам мы самі лавілі рыбу ў рэчцы”.

Аднак у цэлым гады, праведзеныя ў Мінскай гімназіі, пакінулі ў Дыбоўскага не лепшае ўражанне. “Настаўнікі не ўплывалі на нас. Прысланы з Полацка настаўнік рускай мовы і літаратуры праследаваў усіх і ўсё. Не ведаю ні літаратуры, ні мовы, ён мучыў вучняў дзіўнымі патрабаваннямі і тым адштурхоўваў ад вучобы. Адзінай светлай асобай, адметнай ад іншых настаўнікаў, быў Радзевіч. Ён зхопліваў нас рознымі ведамі, тактоўнасцю і выдатным настаўніцтвам. Адрозна ж пасля прыезда ў Мінск ён вучыў нас запісваць розныя назіранні: у кабінеце фізікі мы самі рабілі розныя вопыты. Радзевіч патроху знаёміў нас нават з неабавязковымі прадметамі, напрыклад, з пачаткамі хіміі.”

Восенню 1853 года Бенядзікт паступае ў Татртускі ўніверсітэт. Дзякуючы выдатным здольнасцям Дыбоўскі хутка скончыў навучанне, атрымаў ступень доктара медыцыны і застаўся працаваць ва ўніверсітэце.

З-за ўдзелу ў антыправіцельственных дэманстрацыях Б.Дыбоўскі быў павінен выехаць і некаторы час жыць і працаваць у Германіі і Польшы, дзе ў

1862 годзе яго выбралі прафесарам заалогіі і параўнальнай анатоміі Галоўнай школы ў Варшаве. Царскія ўлады не толькі дараўвалі Дыбоўскаму ўдзелу ў паўстанні. Весной 1864 года яго арыштавалі і пасадзілі ў 10 павільён варшаўскай цытадэлі. Толькі дзякукючы нямецкім вучоным Бенядзікт Дыбоўскі быў уратаваны ад смяротнай казні, якую замянілі на бестэрміновую сылку ў Сібір.

Сапраўды гордае цяпенне не пакідала Дыбоўскага і ў Сібіры. Па дарозе ён аказываў бальным медыцынскую дапамогу, падбздэрваў іх задушэўнымі размовамі, любаваўся тайгой, зачароўваўся Байкалам і Ангарой.

З Чыты яго напавілі ў вёску Сімаково. Жыць там была нельга. Але рускія вучоныя не забылі калегу. Далей ён пераехаў у вёску Дарасун, дзе пачаў вывучэнне жывотнага і расліннага свету Прыбайкалья. Да Дыбоўскага ўсе думалі, што фауна Байкалья вельмі маркотная. Але ён усім даказаў другую старану Байкальскай фауны. Гэта пацвердзілася адкрыццём новых відаў жывёл і рыб.

У 1868 годзе пераехаў у Култук, на беразе Байкала. З гэтага моманту адбыліся новыя адкрыцці і іх было вельмі шмат. За ўсе гэта геаграфічнае таварыства наградзіла яго малым залатым медалем.

У 1877 годзе Дыбоўскаму дазволілі вярнуцца на радзіму. Ён пабываў у Адамарына і Варшаве, абнавіў сувязі з петярбургскімі папличнікамі. Але яго вабіла да сябе Сібір, яе мужныя людзі. І таму ён папрасіў назначэнне ўрачом на Камчатку.

У 1884 годзе Дыбоўскі вярнуўся ў Еўропу, дзе ўзначаліў кафедру заалогіі ў Львоўскім універсітэце, заняўся сістэматызацыяй і абагульненнем сабраных матэрыялаў, напісаннем розных кніг. Бенядзікт Дыбоўскі прапанаваў пабудаваць на возеры Байкал гідрабіялагічную станцыю. Прагнозы і вывады вучонага былі выкарастаны пры праектаванні Брацкай ГЭС на Ангарэ.

У 1927 годзе нашага суайчынніка выбралі членам-карыспандэнтам АН СССР.

Трох гад не дажыў Бенядзікт Дыбоўскі да свайго 100-гадовага юбілею і быў пахаваны на Лычакоўскіх могілках у Львове, побач з пахаванымі таварышамі па паўстанні, з кім яго аб'ядноўвалі агульныя высокія ідэялы і каго ён перажыў. Лес прадоўжыў лес Бенядзікта Дыбоўскага, каб навука і грамадства зрабілі яшчэ адзін крок на дарозе ў будычыню.

Вядомы мастак 19 стагоддзя Ваньковіч таксама мае дачыненне да Дубровы, як і Сулітроўскі- удзельнік паўстання 1863 года . А апошнім часам стала вядома , што у Дубраве у 1828-1888 гадах пражываў Ежы Ляскарыс-вядомы польскі поэт.

Вынік.

Экскурсія “Веска Дубрава-Адамарына-гара Маяк-веска Дубрава” дае магчымасць у кароткі час пазнаеміцца з характвам беларускай прыроды, з гісторыка-культурнымі аб’ектамі, з невядомымі гістарычнымі і геаграфічнымі звесткамі, с цікавымі людзьмі, а таксама ўмацаваць свае здароўе і сяброўскія сувязі.

Вось якія водгукі аставілі ўдзельнікі экскурсіі:

Таня Шумская (8 “В” клас):

“Мне вельмі спадабаліся прырода гэтага дзіўнага краю, архітэктурныя помнікі вескі Дубрава, асабліва парушаны касцел і будынак бровара. Адкрыццём сталі звесткі аб Бенядзікце Дыбоўскам.”

Волячка Сельвіч (8 “В” клас):

“Мне вельмі спадабалася размаўляць з цікавымі і таленавітымі жыхарамі вескі Дубрава, асабліва з мастачкай Васілеўскай Людмілай Мікалаеўнай. Пазнавальнай і маляўнічай была дарога да гары Маяк, абед на свежым паветры побач з сябрамі і нашым кіраўніком Ірынай Пятроўнай.

Кацярына Косціна(10 “В” клас):

“Я вельмі люблю прыроду і розныя тайны, таму іх загадкавая сумесь выклікала ў мяне захапленне. Містычны выгляд зруйнаванага касцелу, памятнікі-камяні з подпісамі на польскай мове, магутныя дубы- усе гэта так цудоўна!

Андрэянава Даша і Вогнева Ганна (10 “Г” клас):

Асабліва спадабаўся парушаны касцел і ўсе даведкі аб старажытнасці. Спадабалася размаўляць з жыхарамі вескі, з Алай Іванаўнай – бібліятэкарам мясцовай бібліятэкі аб гісторыі і паслухаць легенды – простыя, але такія цікавыя. А звесткі аб Бенядзікце Дыбоўскам сталі адкрыццём для нас, пра гэтага чалавека мы ніколі не чулі. Узнікла пытанне:” Чаму не існуе ў Мінску вуліцы імя Б.Дыбоўскага?”

*А вучань 8”Б”класа Клышэвіч Павел пад ўраджаннем экскурсіі склаў верш
“Мая Радзіма”*

Мая Радзіма

Мне нішто ў свеце не заменіць,
Той краіны, дзе радзіўся я.
Дзе ўсё- народ, культура, слова,
І гісторыя, і мова тут- мая.

Тут ёсць усё, што толькі пажадаеш:
Лясы вялікія, крыштальныя нябёсы
І сінія, як васількі, азёры,
Балоты, ззянелыя ад плёсу.

Тут расцвітае паміж снегу першацвет
Вясну прыемным пахам сустракае.
А ўвосень чуецца самотны доўгі покліч-
На поўдзень бусел над палямі адлятае.

Чаму люблю я Беларусь сваю?
За прыгажосць, за чысціню- магчыма,
Але галоўнае-
Таму, што тут – мая Радзіма.

Спіс літаратуры

1. Памяць: Маладзечна. Маладзечанскі раён. Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў Беларусі. Мн., 2002.
2. Археалогія і нумізматыкі Беларусі: Энцыклапедыя. Мн., 1993.
3. Геаграфія Беларусі: Энцыклапедычны даведнік. Мн., 1992.
4. Марцінковіч А. Хто мы, адкуль мы... Мн. 1996.
5. Адам Мальдзіс. Он открыл Европе Байкал // СБ.-2007-16 июня-С.12.
6. Беларусь. Энцыклапедычны даведнік. Мн. 1995.